

ЈАЗИКОТ ДА ГРИЖА

Д-р Снежана Веновска - Антевска, директорка на Институтот за македонски јазик "Крсте Петков - Мисирков" е посебно впечатлива и енергична жена. Мила, а цврста. Кротка, но одлучна. Таа е научникот и раководителот којшто конечно го даде одговорот на прашањето што беше долги години поставувано: Како до Толковниот речник на македонскиот литературен јазик?

Безмалку врсничка (родена е на 2 јули 1959 година во Скопје) на тритомниот Речник на македонскиот јазик со српско-хрватски толкувања, со должна почит кон заслужните повозрасни лингвисти и нејзини учители, продолжи и рече: "Доста е". Стави крај на долгогодишните полемики, разговори, трибини, семинари, па дури и кавги за и околу долгоочекуваниот Толковен речник.

Со мијачка (галичанка по татко) интелигенција и надареност ќе дипломира на Филолошкиот факултет во Скопје на групата за Македонски јазик (1982) со просек 9,30. Во својот магистерски труд (1989) ќе ги најде со успех "Спротивните реченици кај македонските автори од 19 век". Уште тогаш знаеше дека не е проучен изразуваачот на логичкиот однос на противставувањето - сврзникот "но". Нејзината докторска дисертација, што всушност е монографски труд, е богатство, бидејќи сврзниците овозможуваат сигурност во заклучоците при вршењето синтеза, но и при споредбите со состојбите во другите јазици.

Д-р Снежана Веновска - Антевска, освен мајчиниот, говори и англиски, германски, руски и полски јазик. Секако, нејзиното научно интересирање е, во основа, сврзано со синтаксата на македонскиот јазик. Како од современа, така и од историска гледна точка. Ќе

стекнува искуство и знаење во Институтот за македонски јазик од 1985 година работејќи на "Интенцијално-синтаксичкиот речник на македонските глаголи" што успешно ќе биде завршен во 2001 година. Ќе биде дел од тимот што успешно ќе се вклучи во меѓународниот проект "Современи промени во словенските јазици (1945 - 1995) - Современи промени во македонскиот јазик (1945 - 1995)". Треба да се спомене и проектот "Функционална реченична перспектива", како и неодминливиот Толковен речник. Вредни за споменување се и други нејзини стручно-научни резултати, но ќе се определиме за други нејзини квалитети. Д-р Снежана Веновска - Антевска е првиот директор (2002 година) што по долгите немирни, јалови транзициски години внесе работна и колегијална атмосфера во Институтот која несомнено дава резултати. Еве што во една прилика за неа ќе кажат проф. д-р Лилјана Минова - Ѓуркова проф. д-р Живко Цветковски и нејзината прва соработничка и колешка, д-р Снежана Велковска: "Станува збор за научен работник, цврсто определен не само за проучување на македонскиот стандарден јазик и на неговата историја, туку и за личност што е готова да ја брани неговата самобитност со аргументи. При ова не треба да се заборава и нејзината наклонетост кон ширење на јазичната култура и на сознанијата за македонскиот јазик и меѓу учениците и меѓу пошироката читателска и телевизиска публика. Нејзин особен белег е конструктивноста и толерантноста, но и борбеноста кога треба да се избори за своите ставови. Нејзините досегашни резултати даваат надеж дека таа и натаму ќе дава несомнен придонес во проучувањата на македонскиот јазик".

БИДЕ
НА СИТЕ

Разговорот го водеше: **Снежана КЛИНЧАРОВА**

За Македонија и македонскиот народ 26.02. 2004 година веќе е историски датум во кој се случија три судбински настани. Како беше доживеан овој ден во Институтот за македонски јазик?

ВЕНОВСКА - АНТЕВСКА: За Институтот 26 февруари навистина беше важен датум. Го очекувавме од печатница првиот том од Толковниот речник,

изработен во декември 2003. Меѓутоа, среќата и тагата се измешаа, тажната и среќната вест ја добивме речиси истовремено. Неколку месеци пред тоа зборувавме со претседателот Борис Трајковски и му ветивме дека на наредната наша средба ќе му го подариме Речникот. Така настаните од 26 февруари многу нè растажија. Со навестената Апликација за влез во ЕУ сметавме дека излегувањето на Речникот ќе биде добар знак дека работите одат кон подобро.

За јазикот се вели дека е најсилното оружје на еден народ, но и неговиот најранлив дел, неговата душа (Б. Конески). Зошто и колку е важен Толковниот речник (за народот, за јазикот, за државата) на кого чекавме неколку децении?

ВЕНОВСКА - АНТЕВСКА: Важноста на еден ваков речник е голема. Досега таа празнина ја пополнуваше Тритомниот речник за кој може да се каже дека одговори на потребата на дадениот момент. Тоа не значи дека Толковниот речник го става во втор план Тритомниот, туку дека се оди чекор напред, а за секој од овие речници има простор и потреба. Всушност, целта е иста, а таа е придонес во издигањето на јазичната култура во нашето општество. Преку Речникот се отсликува јазичното богатство на еден народ, богатство од зборови и форми што го издвојуваат од другите народи. Зборови што сме ги имале со векови, сега се толкувани со други македонски зборови.

Грижата за македонскиот јазик не треба да биде задача само на Институтот за македонски јазик, туку тоа е задача на секој што го сака и што го почитува македонскиот јазик. Во предговорот во првиот том од Толковниот речник токму тоа е нагласено, бидејќи културата на јазикот е одраз на културата на еден народ.

Минатата година беше јубилејна: сто години од книгата на Мисирков "За македонските работи", педесет години Институт за македонски јазик чиј патрон е тој и печатењето на првиот том од Толковниот речник. Можеме ли да бидеме задоволни со развојното јазично темпо како знак за динамиката во иднина?

ВЕНОВСКА - АНТЕВСКА: Минатата година беше година на јубилеи. Време кога требаше да се потсетиме за нешто што дало белег на македонскиот народ, на македонскиот јазик, но и време да се замислиме што сме сториле или можеби што не сме сториле, а сме можеле и требало да го сториме. Минатото нè обврзува со сериозност да

гледаме за она што се очекува од нас во иднина. Секако дека многу работи можеле да бидат и подобри, побргу и поубаво направени, но затоа пак кога ќе се погледне на сето она што е направено, нема место за загриженост. Факт е дека секоја книга што е отпечатена од страна на Институтот е поткрепена со повеќегодишни истражувања, меѓутоа во науката е секогаш така, треба со години да се истражува за да се дојде до резултат. Работата врз големи и врз помали, краткорочни проекти ни овозможува да бидеме задоволни со динамиката со која доаѓаме до определени резултати. За нас претставуваше голема чест, но и обврска наградата "11 Октомври" што ја доби Институтот во 2003 година. Таа награда ја чувствувавме како награда за македонскиот јазик и за сите нас, наедно и како начин со кој државата ни покажа дека високо го вреднува сето она што се работи во Институтот. Таа награда дојде во вистинско време и тука можеби ќе звучи нескромно, но истата е и на вистинско место.

Условите во кои работи Институтот се далеку од розови. Каква е релацијата држава - наука - Институт?

ВЕНОВСКА - АНТЕВСКА: Финансирањето е навистина голем проблем, бидејќи без средства не може да се исполнат ниту основните услови за работа.

Со средствата е навистина тешко да се работат вакви големи и важни проекти. Одговорноста е огромна, а можностите се минимални. Но, имајќи ја предвид економската состојба во нашата држава, никому не му е лесно. Сепак, луѓето во Институтот се оптимисти и во најтешките моменти работат и не застануваат. Научени сме да гледаме напред и да веруваме во она што го работиме. Точно е дека научниците не се наградени доволно, дури се нема ниту за основните потреби (странска и домашна литература, усовршувања, учество на меѓународни конференции). Тоа не значи дека треба да се застане и постојано да се мисли на нешто што е минато, ние сме насочени кон моментот и кон иднината, бидејќи постојаното размислување за она што минало нема да ни остави простор за планирање на иднината. И сето тоа во една реална рамка.

Тогаш како успеавте (во вака тешки транзициски времиња) 2003-тата година да биде исклучително успешна?

ВЕНОВСКА - АНТЕВСКА: Годишната 2003 е зад нас. Навистина, од финансиска гледна точка беше многу тешко со минимални средства да се стремиме кон максимални достигнувања. Зад нас е една успешна година, бидејќи успеавме да го исполниме сето она што ни беше во плановите. Тука е пред сè 50-годишнината на Институтот, 100-годишнината од отпечатувањето на книгата "За македонските работи", издавачката дејност, пред

сè печатењето на Толковниот речник (првиот том) итн. Многу убави, големи и важни работи. Имавме голема поддршка од Министерството за култура, поточно од министерот Благоја Стефановски, но и од други луѓе што помогнаа и кои треба да ги споменеме преку нивните фирми: Македонија - Турист, Боро - графика, Бомат - графикс, Европа, Пивара - Скопје, Дрога, Универзитетска библиотека и други. Сепак, се надеваме дека во иднина ресорното Министерство, Министерството за образование и наука, ќе ги има предвид нашите барања и ќе наоѓа начин барем за оние дејности што се од голема важност.

Дали тоа се должи на успешноста на младите и нивните способности, кадровската екипираност и начинот на раководење на организацијата?

ВЕНОВСКА - АНТЕВСКА: Во Институтот нема научник помлад од 30 години, а само тројца се над 50 години. Овој статистички податок покажува дека станува збор за релативно млади луѓе. Во науката е потребно најмалку 5 години обучување, можеби и повеќе. Тоа што не сме вработиле млади талентирани луѓе повеќе од шест години е загрижувачко. Се надеваме дека во 2004 година ќе се подобри кадровската поставеност, но тоа не зависи од нас, туку од државата. Затоа, пак, тие што работат се сериозни во пристапот и доследни во исполнувањето на дадените задачи. Сите работат со компјутери, знаат странски јазици, но најважно од сè оваа работа ја работат со голема љубов, сосема свесни дека ова е нешто важно за македонскиот народ и за Македонија како држава. Оттаму лесно е да се прават и да се поставуваат планови со луѓе што ги исполнуваат обврските. Овде мора да споменам дека научниците во Институтот ги тргаат настрана индивидуалните планови кога е во прашање тимската работа и проектите во Институтот, така беше со Толковниот речник, со првиот том, така е и на другите проекти.

Институтот за македонски јазик важи за особено женска научна установа. Ова е предност или хендикеп за Вас како жена научник и раководител?

ВЕНОВСКА - АНТЕВСКА: За разлика од други области, каде што жените се во мал број, речиси избројани, научниот персонал во Институтот за македонски јазик е составен речиси од жени, има само еден маж. Оваа работа не е финансирана онака како што заслужува, па од таа гледна точка не е привлечна. Едноставно кажано, напорна, а несоодветно платена работа. Не е чудно што сите проекти ги раководат жени. Така и феминитивите од типот директорка, раководителка, научничка, асистентка се сосема обични во Институтот. Секако дека е тешко да се одговори на сите задачи, да се биде со семејството и да се исполни планираното, да се издржи и психички и физички. Шегите од типот

Преку Речникот се отсликува јазичното богатство на еден народ, богатство од зборови и форми што го издвојуваат од другите народи. Зборови што сме ги имале со векови, сега се толкувани со други македонски зборови.

"машки да се зафатиме со работа" или дека "овде се заменети улогите" остануваат само како шега. Овде во практика се покажува дека во прашање е способноста, а не полот на човекот, барем во науката за јазикот.

Како се грижи Институтот за македонски јазик за она што се случува во јазикот денес? Како ги оценувате актуелните состојби во македонскиот јазик?

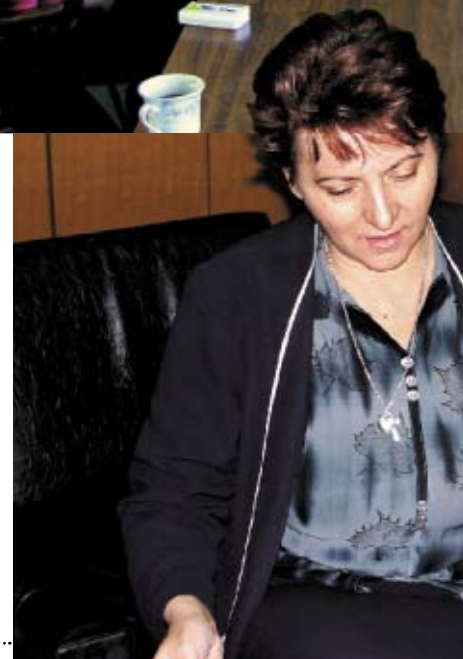
ВЕНОВСКА - АНТЕВСКА: Грижата за македонскиот јазик не треба да биде задача само на Институтот за македонски јазик, туку тоа е задача на секој што го сака и што го почитува македонскиот јазик. Во предговорот во првиот том од Толковниот речник токму тоа е нагласено, бидејќи културата на јазикот е одраз на културата на еден народ.

Ние никому не му го правиме она што ни го прават нам. Токму во тоа е свеста, културата и широчината на нашиот народ. Дури и реакциите на ваквите провокации се умерени. Честопати самите се обвинуваме за питомоста што ја носиме во себе. Ни остана само еден мал дел од она што сме го имале, а тоа треба, мора и сакаме да си го заштитиме, бидејќи сме свои на своето. Тоа се однесува за државата, за народот и за јазикот.

Се покажа дека сега веќе имаме една зацврстена стандардно-јазична норма којашто треба да се почитува и да се негува. Како потврда кон ова се и големиот број книги од сите функционални стилови кои ја потврдуваат стандардизацијата на нормата. Но, тоа не значи дека не треба да се грижиме за јазикот. Тоа се однесува не само на оние што се определиле професионално, туку и за секој човек одделно. Свеста за убавината на сопствениот јазик треба да се изградува од мали нозе, а тоа е прашање на секој човек одделно. Лично се застапувам за слобода во изразувањето, но не и за слобода на изборот на јазичните средства, бидејќи тој избор треба да се движи во рамките на стандардно-јазичната норма, а тоа е поврзано со познавањето на сопствениот јазик. Институтот ја има обврската да го истражува македонскиот јазик, да покаже со факти што е во природата и во корените на јазикот, изборот за почитување на нашите истражувања понатаму продолжува врз оние што го употребуваат во говорна и во писмена форма.

Покрај стручните теми верувам дека во Вашиот лингвистички кружок разговарате и за политичкото негирање на нашата држава, народот и на јазикот (македонски - словенски), што доаѓаат однадвор. Кои се причините за ваквите негаторски настани и појави?

ВЕНОВСКА - АНТЕВСКА: Ние никому не му го правиме она што ни го прават нам. Токму во тоа е свеста, културата и широчината на нашиот народ. Дури и реакциите на ваквите провокации се умерени. Честопати самите се обвинуваме за питомоста што ја носиме во себе. Ни остана само еден мал дел од она што сме го имале, а тоа треба, мора и сакаме да си го заштитиме, бидејќи сме свои на своето. Тоа се однесува за државата, за народот и за јазикот. Тоа што сме сега, факт што не може никој да го оспорува, некому му пречи. Нашата традиција е со векови, а како одговор на негирањата може да се поучиме од оние што оставиле траен знак во минатото, што имале храброст да зборуваат за македонското прашање и да пишуваат на македонски јазик, што ги барале правата за Македонците, правото за самостојна македонска држава. Овде не би ги набројувале, бидејќи е тешко и да ги наброиме, а да не испуштиме некого. Нивното дело и нивната активност се најголемата наша одбрана. Минатото треба да нè поучи за да ја изградиме подобро иднината.

Нашата најдобра одбрана и одговор за сè, а во случајов за јазикот, секако е натамошното успешно работење на Институтот. Кои задачи и проекти Ви претстојат во идниот период?

ВЕНОВСКА - АНТЕВСКА: Во Институтот се работи на пет клучни области. Сите тие се многу важни за македонскиот јазик. Се работи на ономастиката и го очекуваме Речникот на населените места во Република Македонија, многу важен проект; на стариот јазик ја очекуваме шестата свеска од Речникот што се работи на старите македонски текстови; од дијалектологијата го очекуваме Македонскиот дијалектолошки атлас и на некои помали проекти. Самите имиња зборуваат за важноста на овие проекти. Наедно се следи светската лингвистика и се обидуваме во нашите планови во иднина да вклучуваме делови за кои сметаме дека имаме можност да покажеме нешто преку истражувањата. Се надеваме дека пред нас е четвртата фаза во развојот на Институтот за македонски јазик во која ќе се оформи националниот јазичен корпус, а преку него ќе се пренесат картотеките во електронска форма и ќе бидат достапни за јазични истражувања многу широко. Засага остануваат подготовките за една таква фаза во која се надеваме дека во електронска форма ќе го претставиме Толковниот речник на македонскиот јазик. Треба да се спомене дека веќе една година активен е и Лингвистичкиот кружок во Институтот, идеја што успеавме да ја активираме како форма на взаемна информираност и како можност за размена на мислења и искуства.

